

УДК [378.091.212:656.6]:005.336.2

Сергій ВОЛОШИНОВ

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри інноваційних технологій
та технічних засобів судноводіння Херсонської державної морської академії
e-mail: s_voloshinov@ukr.net

АНАЛІЗ ДОСВІДУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ МОРСЬКОЇ ГАЛУЗІ В РОСІЙСЬКІЙ ФЕДЕРАЦІЇ

У статті здійснено аналіз наукових праць із професійної підготовки фахівців морської галузі в Російській Федерації. Виділено такі проблеми професійної підготовки фахівців морської галузі, які були досліджені у дисертаціях російських науковців у галузі педагогічних наук: формування фізичної культури майбутніх морських фахівців; формування інформаційно-комп'ютерної, інформаційно-комунікаційної готівності майбутніх морських фахівців; розвиток громадянськості; розвиток професійного досвіду; компетентнісний підхід у професійній підготовці фахівців морської галузі, зокрема формування мовної компетентності; неперервна професійна підготовка; математична підготовка.

Ключові слова: аналіз наукових праць, професійна підготовка, морські фахівці, російський досвід.

Тенденції розвитку морської галузі у світі в останні десятиліття свідчать про значний попит на висококваліфіковані кадри. Сьогоднішній ринок праці диктує все більш високі вимоги до якості підготовки та рівня кваліфікації фахівців морської галузі. Об'єктивний процес формування нового ринку праці в Україні змушує шукати нові підходи до професійної підготовки морських фахівців. Для того, щоб це зробити необхідно проаналізувати досвід підготовки фахівців морської галузі в інших країнах, зокрема Російській Федерації.

Російський досвід професійної підготовки фахівців розглядали О. Є. Кошинська, В. Д. Каричковський, Т. І. Шанскова, Ю. Є. Харламова та ін. Професійна освіта в Україні висвітлювалася такими науковцями як Н. О. Брюханова, Т. М. Соловйова, О. В. Ткаченко, Н. Г. Ничкало та ін., зокрема професійну підготовку фахівців морської галузі досліджували С. Л. Барсук, Л. Д. Герганов, С. А. Волошинов, С. В. Козак, І. Ю. Литвиненко, І. В. Сокол, Т. С. Спичак, О. О. Доброштан, В. Б. Смєлікова, О. О. Фролова та ін. Проте залишилися не достатньо дослідженими аспекти, що пов'язані із вивченням досвіду професійної підготовки фахівців морської галузі в Російській Федерації.

Метою статті є аналіз професійної перепідготовки фахівців морської галузі в Російській Федерації, виділення її основних тенденцій та розкриття адаптаційного потенціалу її найкращого досвіду в Україні щодо в умовах здобуття вищої освіти.

Підготовка фахівців морської галузі в Російській Федерації (РФ) займає важливе місце. Розвиток морського транспорту як невід'ємної частини єдиної транспортної системи РФ визначено підпрограмою «Морський транспорт» (2010) [6], що є

логічним продовженням програми відродження торговельного флоту Росії (1993) [7], в якій одним з найбільш важливих моментів виступає підготовка висококваліфікованих морських спеціалістів.

Нами було здійснено пошук науково-педагогічних праць, що стосуються професійної підготовки фахівців морської галузі, у системі пошуку наукової літератури Google Академія (Таб. 1) та електронних каталогах Російської Державної бібліотеки (РДБ) (Таб. 2.).

Аналіз даних Google Академія дозволяє зробити висновок про те, що інтерес до вивчення діяльності морських спеціалістів як суб'єктів у науко-

Таблиця 1 – Узагальнення результатів пошуку в Google Академія

Роки	Морські спеціалісти	Судноводії
2005 р.	2 380	31
2006 р.	3 200	56
2007 р.	3 880	75
2008 р.	4 730	68
2009 р.	4 660	119
2010 р.	6 510	142
2011 р.	6 470	143
2012 р.	7 040	163
2013 р.	8 060	199
2014 р.	8 420	148
2015 р.	9 670	257
2016 р.	9 860	181
2017 р.	13 200	217
Загалом	88080	1800

Таблиця 2 – Узагальнення результатів пошуку в РДБ

Роки	Морські спеціалісти	Судноводії
2005 р.	532	18
2006 р.	622	13
2007 р.	527	16
2008 р.	406	14
2009 р.	438	5
2010 р.	393	5
2011 р.	384	25
2012 р.	327	15
2013 р.	248	10
2014 р.	174	5
2015 р.	140	1
2016 р.	46	5
2017 р.	72	5
Загалом	3677	137

вих працях російських та російськомовних вчених поступово зростає. Інша ситуація з судноводіями як суб'єктами наукових досліджень: інтерес є нестабільним. До 2013 року він зростає, потім кількість наукових праць зменшується у 2014 і 2016 роках і стрімко зростає у 2015 та 2017 роках.

Аналіз даних результатів пошуку в РДБ свідчить про зниження кількості ґрунтовних наукових праць (дисертацій та монографій), що стосуються професійної підготовки фахівців морської галузі.

Проаналізуємо докладніше досвід професійної підготовки фахівців морської галузі в Російській Федерації, описаний у дисертаційних роботах.

В. Ю. Фадеєвим [11] було розроблено комплексно-цільову методику формування фізичної культури майбутніх морських фахівців в умовах навчально-тренувальних занять спортом та плаванням. Тренування майбутніх морських фахівців було підпорядковане загальним закономірностям навчання і виховання з урахуванням вікових особливостей фізичного розвитку. Організаційно-методичні основи фізичного виховання майбутніх морських фахівців визначалися загальними соціальними завданнями формування як здорової, фізично розвиненої людини, так і конкретними умовами та вимогами професійної підготовки морських фахівців. Структура навчально-тренувального процесу майбутніх морських фахівців вибудовувалася на основі сталого порядку і об'єднання компонентів тренувального процесу,

їх закономірного співвідношення між собою і загальної послідовності і циклічності формування особистісно-значущих фізичних якостей учнів. Проведене дослідження, аналіз особистісно-значущих якостей і професійно-прикладних умінь і навичок в процесі навчально-тренувальних занять спортом дозволили досліднику зробити висновок, що на кожному етапі формування особистісно та професійно-значущих якостей майбутніх морських фахівців досягаються її якісні зміни.

Науковці В. В. Фадеєва та Є. Б. Скачков переконані, що в умовах розвитку інформаційного суспільства майбутні морські фахівці мають бути готові до використання у професійній діяльності інформаційно-комп'ютерних та інформаційно-комунікаційних технологій. Зокрема В. В. Фадеєва [12] для цього пропонує дотримуватися таких педагогічних умов у процесі професійної підготовки майбутніх військово-морських фахівців: за мету має прийматися інформаційно-комп'ютерна готовність майбутнього військово-морського фахівця до професійної діяльності; процес навчання має проходити в своєму розвитку підготовчий, професійно-орієнтований і професійно-прикладний етапи, що адекватні цілі; зміст навчальних предметів має структуруватися в єдності з системним використанням інформаційно-комп'ютерних технологій для його засвоєння; головним педагогічним засобом процесу навчання природничих дисциплін має бути система інформаційно-комп'ютерних технологій.

Розвиток громадянськості морських спеціалістів присвячено праці І. В. Чернікової та П. В. Тимченка. І. В. Чернікова [14] виявила і обґрунтувати сукупність соціально-педагогічних умов, що забезпечують ефективність формування і розвитку громадянськості морських фахівців як їх професійної компетенції, а саме: як виховна мета приймається громадянськість як професійна компетенція, компонент освітнього процесу і як психічний феномен; в системі педагогічних цілей інтегрується громадянська самосвідомість студентів як єдність інтелектуальної, моральної, емоційної, діяльнісної сфер особистості; дидактичне середовище ВНЗ включає цілі виховання в ситуаціях стимулювання активності та прояву громадянськості особистості як професійної компетенції. П. В. Тимченко [10] визначає інші умови формування громадянської позиції морських фахівців: за методологічний орієнтир виховання громадянської позиції курсантів прийнята ідея цілісності і безперервності реалізації гуманітарних аспектів освіти в освоєнні історії та культури, розвитку індивідуально-психологічних властивостей особистості, що виявляються в сфері громадської та

майбутньої професійної діяльності; виявлені уявлення студентів про норми і особливості прояву громадянської позиції, а також визначено організаційно-педагогічні умови, спрямовані на виховання громадянської позиції з урахуванням специфіки професійного становлення майбутніх фахівців морського торгового флоту; враховані особливості професійного виховання, реалізовані в умовах розвитку професійно важливих індивідуально-особистісних якостей майбутніх фахівців морського торгового флоту.

В. М. Дулін зазначає на необхідності того, щоб морський фахівець мав міцні теоретичні знання і надійні практичні навички; мав психологічну стійкість і вольові якості; вмів протистояв небезпечним факторів, викликаним, наприклад, екологічними, соціальними, природними та іншими несприятливими умовами [2, 3]. Для досягнення цієї мети науковець пропонує організаційно-педагогічні умови розвитку професійного досвіду морських фахівців в умовах навчально-тренажерного центру, який буде найбільш повно забезпечувати збереження людського життя на морі при діях в екстремальних ситуаціях професійного середовища. Умови підготовки морських фахівців до дій у професійно-екстремальних ситуаціях синтезовані В. М. Дуліним в алгоритмічну модель, що включає: навчально-лабораторне професійно-орієнтоване середовище як засіб імітації реальних професійно-екстремальних ситуацій і як головний чинник і умова розвитку готовності моряків до дій у цих ситуаціях; опис практичних дій з використанням тренажерних модулів для прискореного набуття студентами досвіду поведінки в професійно-екстремальних ситуаціях; методи демонстрації на тренажерах; критерії для оцінки рівня професійної готовності морських фахівців з урахуванням їх психофізичної готовності до дій в екстремальних ситуаціях.

Впровадженню компетентнісного підхід у професійну підготовку фахівців морської галузі присвячені дисертаційні роботи М. А. Рєпіна, Д. Г. Корнеєва, Л. Г. Ступіної, О. В. Цибульської та ін. російських науковців. Зокрема М. А. Рєпіним [8] розроблено організаційно-педагогічні умови формування компетентності дипломованих спеціалістів флоту до дій в екстремальних ситуаціях в умовах морського навчально-тренажерного центру. Д. Г. Корнеєвим з метою формування компетентності судноводія розроблено дидактичне забезпечення тренажера-імітатора в навчальному процесі, яке полягає в такому: навчальна програма конструється у вигляді проблемних модулів, що дозволяють формувати компетентність судноводія; ситуативні завдання послідовно використовую-

ються на різних етапах формування компетентності судноводія [4, 10].

З метою формування іншомовної професійно-комунікативної компетентності Л. Г. Ступіною [9] розроблено її порівневу модель; інтегровано предметний зміст дисципліни «Іноземна мова» (англійська) в модулі, що включають чотири сфери спілкування людини (побутову, навчально-пізнавальну, соціально-культурну, професійну) і відображають цільової структурно-компонентний склад «іншомовної професійно-комунікативної компетентності»; утворено інформаційно-дидактичне середовище, що включає технологію застосування сервісів Web 2.0, позааудиторні форми самостійної роботи студентів, самомоніторинг отриманого інформаційно-віртуального «продукту»; синтезовано виділені педагогічні умови процесу навчання англійської мови з цільовою функцією формування «іншомовного професійно-комунікативної компетентності» студентів у комплексі «морський лицей – морський вуз». З цією ж метою О. В. Цибульською [13] запропонована лінгво-професійна концепція, за допомогою якої вдається на об'єктивній основі наблизити адекватність мовної освіти судноводіїв мовних потреб професійного середовища. На основі принципів цієї концепції дослідницею вивчені реальні професійні потоки інформації, що дозволило на об'єктивній основі сформулювати перелік тем для вивчення, а також визначити необхідність і пропорції тимчасового моделювання (масштабування) уточненої тематики в навчальному процесі залежно від функціональних завдань посадового рівня судноводіїв, що призвело до необхідності поділу мовної освіти судноводіїв на вузівський і фундаментальну наукову періоди навчання.

Питанням неперервної професійної підготовки морських фахівців присвячені дисертації В. П. Єфентьева, С. О. Луткова та ін. Вирішуючи проблему управління якістю безперервної професійної підготовки морських фахівців в академічних комплексах, В. П. Єфентьев розробив нову парадигму системи перспективних цілей освітнього процесу в академічному морському комплексі, що синтезує не тільки склад і структуру цієї системи, але й її фактуальний базис – прояв компетенцій професійного досвіду морського фахівця. Важливим є те, що науковцем розроблена методологія структурування професійної готовності морського фахівця як цілісної властивості його особистості, представлена в дефініціях: професійний досвід, диференціації досвіду в компетенціях, що інтегрують чинники і зв'язки, готовність до діяльності в критичних ситуаціях; обґрунтована і впроваджена в практику дискретна модель

моніторингу якості освітнього процесу на основі методологічного єдності системного та «процесного» підходів [3, 7-8]. У ході дослідження С. О. Лутковим [5] розроблено і впроваджено дві моделі безперервної морської освіти. Перша модель – передбачає формування змісту морської освіти в системі «лицей – коледж – академія»; друга модель – орієнтована на нові форми дипломування фахівців «диплом бакалавра», «диплом магістра» в умовах поетапної багаторівневої підготовки фахівців і науково-педагогічних кадрів. На думку науковця, що підкріплена експериментальним дослідженням, якість підготовки фахівців морського транспорту й ефективність реалізації змісту безперервного морської освіти досягається шляхом: вдосконалення навчально-планової документації, постійним коригуванням навчальних планів і програм відповідно до мінливих і постійно зростаючих вимог пароплавств, портів, судноремонтних заводів і Державних атестаційних комісій до якості підготовки випускників; підвищення педагогічної майстерності викладацького складу та методичного рівня проведення всіх видів навчальних занять; повного забезпечення всіх дисциплін, що вивчаються, високоякісними підручниками, навчальними посібниками та методичними розробками; проведення наукових досліджень з питань навчання і виховання курсантів; впровадження в навчальний процес нових психолого-педагогічних прийомів, активних форм і методів навчання і ефективних технічних засобів навчання, контролю знань і умінь; поширення передового досвіду навчально-виховної роботи, підкріплення методики викладання навчальних дисциплін необхідними інформаційними засобами, обчислювальною технікою, тренажерами і чинним судовим обладнанням.

Вказуючи на високу ціну непрофесіоналізму судноводія, що полягає в зростанні аварійності на флоті, Ю. А. Величко актуалізує важливість математичної складової в становленні судноводія. Дослідником визначено такі педагогічні умови підвищення професійної спрямованості вивчення математичних основ спеціальності для судноводіїв: поєднання методичних підходів, спрямованих на досягнення різних освітніх цілей; використання комплексу мотиваційних прийомів; наступність змісту всіх дисциплін математичного циклу; інтегрування принципів когнітивної психології, генетичного і гуманітарного підходів у викладанні формально-логічних аспектів математичних основ судноводіння [1, 12].

Таким чином, аналіз дисертацій російських науковців у галузі педагогічних наук дозволив виділити такі проблеми професійної підготовки фахівців морської галузі, які були у них досліджені: 1) формування фізичної культури майбутніх морських фахівців (В. Ю. Фадєєв, Р. А. Магомадов, О. П. Шаріна); 2) формування інформаційно-комп'ютерної, інформаційно-комунікаційної готовності майбутніх морських фахівців (В. В. Фадєєва, Є. Б. Скачков); 3) розвиток громадянськості (І. В. Чернікова, П. В. Тимченко); 4) розвиток професійного досвіду (В. М. Дулін); 5) компетентнісний підхід у професійній підготовці фахівців морської галузі (М. А. Рєпін, Д. Г. Корнеєв), зокрема формування мовної компетентності (Л. Г. Ступіна, О. В. Цибульська); 6) неперервна професійна підготовка (В. П. Єфентьев, С. О. Лутков); 7) математична підготовка (Ю. А. Величко). Перспективи подальших розвідок полягають у аналізі європейського досвіду професійної підготовки фахівців морської галузі.

Список використаних джерел

1. Величко Ю. А. Математическая составляющая профессиональной подготовки будущих специалистов судоводителей : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Новосибирск, 2008. 183 с.
2. Дулин В. Н. Развитие профессионального опыта морских специалистов в учебно-тренажерных центрах : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Калининград, 2006. 110 с.
3. Ефентьев В. П. Теория и практика управления качеством непрерывной профессиональной подготовки морских специалистов в академическом комплексе : автореф. дис. ... докт. пед. наук : 13.00.08. Калининград, 2005. 40 с.
4. Корнеев Д. Г. Ситуативно-задачный подход при формировании компетентности судоводителя в условиях учебной имитации реальности : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01, 13.00.08. Казань, 2005. 172 с.
5. Лутков С. А. Моделирование содержания непрерывного профессионального образования при подготовке специалистов морского транспорта : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Москва, 2001. 270 с.
6. Подпрограмма «Морской транспорт» URL: http://www.programs-gov.ru/razvitie_transporta/41-podprogramma-morskoy-transport.html (дата звернення 18.07.2018).
7. Програма возродження торгового флота России на 1993-2000 годы URL: <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&nd=102026561&rdk=&backlink=1> (дата звернення 18.07.2018).
8. Рєпін Н. А. Формирование фундаментальной компетентности дипломированных морских специалистов в условиях тренажерных центров : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Калининград, 2005. 141 с.
9. Ступіна Л. Г. Формирование иноязычной профессионально-коммуникативной компетентности морских специалистов в учебном комплексе «морской лицей - морской вуз» : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Калининград, 2012. 174 с.
10. Тимченко П. В. Воспитание гражданской позиции курсантов морского вуза как фактор профессионального становления специалистов : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Великий Новгород, 2012. 217 с.

11. Фадеев В. Ю. Педагогические условия формирования физической культуры будущих морских специалистов : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Калининград, 2000. 174 с.
12. Фадеева В. В. Формирование информационно-компьютерной готовности будущих военно-морских специалистов : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Калининград, 2001. 155 с.
13. Цибульская Е. В. Теория и методы профессионального языкового образования морских судоводителей : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.08. Новосибирск, 2001. 391 с.
14. Черникова И. В. Развитие гражданственности морских специалистов как их профессиональной компетенции : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Калининград, 2007. 186 с.

References

1. Velichko, Y. A. (2008). *Matematicheskaya sostavlyayushchaya professionalnoy podgotovki budushchikh spetsialistov sudovoditeley* [Mathematical component of professional training of future boatmasters]. (Dis. cand. ped. science). Barnaul State Pedagogical University. Novosibirsk.
2. Dulin, V. N. (2006). *Razvitiye professionalnogo opyta morskikh spetsialistov v uchebno-trenazhernykh tsestrakh* [Development of professional experience of marine specialists in training and training centers]. (Dis. cand. ped. science). The Balticstate. Academy of fishing fleet. Kaliningrad.
3. Efentiev, V. P. (2005). *Teoriya i praktika upravleniya kachestvom nepreryvnoy professionalnoy podgotovki morskikh spetsialistov v akademicheskom komplekse* [Theory and practice of quality management of continuous professional training of marine specialists in the academic complex]. (Thesis. dis. cand. ped. science). TheBalticstate. Academy of fishing fleet. Kaliningrad.
4. Korneev, D. G. (2005). *Situativno-zadachnyy podkhod pri formirovani kompetentnosti sudovoditelya v usloviyakh uchebnoy imitatsii realnosti* [A situational-predicamental approach to the formation of the competency of the skipper in the conditions of the training imitation of reality]. (Dis. cand. ped. science). Kazan State University named after V. I. Ulyanov-Lenin. Kazan.
5. Lutkov, S. A. (2001). *Modelirovaniye soderzhaniya nepreryvnogo professionalnogo obrazovaniya pri podgotovke spetsialistov morskogo transporta* [Modeling the content of continuing professional education in the training of marine transport specialists]. (Dis. cand. ped. science). Institute for the Development of Vocational Education of the Ministry of Education. Moscow.
6. *Podprogramma «Morskoy transport»* [Subprogram «Sea transport»]. Retrieved from http://www.programs-gov.ru/razvitiye_transporta/41-podprogramma-morskoy-transport.html.
7. *Programma vozrozhdeniya torgovogo flota Rossii na 1993-2000 gody* [The program of the revival of the Russian merchant marine for 1993-2000]. Retrieved from <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&nd=102026561&rdk=&backlink=1>.
8. Repin, N. A. (2005). *Formirovaniye fundamentalnoy kompetentnosti diplomirovannykh morskikh spetsialistov v usloviyakh trenazhernykh tsestrov* [Formation of the fundamental competence of graduated marine specialists in the conditions of training centers]. (Dis. cand. ped. science). The Baltic state. academy of fishing fleet. Kaliningrad.
9. Stupina, L. G. (2012). *Formirovaniye inoyazychnoy professionalno-kommunikativnoy kompetentnosti morskikh spetsialistov v uchebno-m kompleksе «morskoy litsey – morskoy vuz»* [Formation of foreign professional and communicative competence of marine specialists in the educational complex «sea lyceum – marine high school»]. (Dis. cand. ped. science). The Balticstate. Academy of fishing fleet. Kaliningrad.
10. Timchenko, P. V. (2012). *Vospitaniye grazhdanskoy pozitsii kursantov morskogo vuza kak faktor professionalnogo stanovleniya spetsialistov* [Education of civic position of cadets of marine high school as a factor of professional formation of specialists]. (Dis. cand. ped. science). Novgorod State University. Yaroslav the Wise. Velikiy Novgorod.
11. Fadeev, V. Y. (2000). *Pedagogicheskiye usloviya formirovaniya fizicheskoy kultury budushchikh morskikh spetsialistov* [Pedagogical conditions for the formation of physical culture of future marine specialists]. (Dis. cand. ped. science). The Balticstate. Academy of fishing fleet. Kaliningrad.
12. Fadeeva, V. V. (2001). *Formirovaniye informatsionno-kompyuternoy gotovnosti budushchikh voyenno-morskikh spetsialistov* [Formation of information and computer readiness of future naval specialists]. (Dis. cand. ped. science). The Balticstate. Academy of fishing fleet. Kaliningrad.
13. Sybulska, E. V. (2001). *Teoriya i metody professionalnogo yazykovogo obrazovaniya morskikh sudovoditeley* [Theory and methods of professional language education of marine navigation]. (Dis. d-raped. Sciences). Kemerovo State University. Novosibirsk [in Russian].
14. Chernikova, I. V. (2007). *Razvitiye grazhdanstvennosti morskikh spetsialistov kak ikh professionalnoy kompetentsii* [Development of citizenship of marine specialists as their professional competence]. (Dis. cand. ped. science). The Baltic state. academy of fishing fleet. Kaliningrad.

Волошинов С. А. Анализ опыта профессиональной подготовки специалистов морской отрасли в Российской Федерации

В статье осуществлен анализ научных трудов по профессиональной подготовке специалистов морской отрасли в Российской Федерации. Выделены следующие проблемы профессиональной подготовки специалистов морской отрасли, которые были исследованы в диссертациях российских ученых в области педагогических наук: формирование физической культуры будущих морских специалистов; формирование информационно-компьютерной, информационно-коммуникационной готовности будущих морских специалистов; развитие гражданственности; развитие профессионального опыта; компетентный подход в профессиональной подготовке специалистов морской отрасли, в частности формирование языковой компетентности; непрерывная профессиональная подготовка; математическая подготовка.

Ключевые слова: анализ научных работ, профессиональная подготовка, морские специалисты, российский опыт.

Voloshinov S. A. Analysis of the experience of training specialists in the maritime industry in the Russian Federation

The article analyzes scientific works on professional training of specialists in the maritime industry in the Russian Federation. The search for scientific and pedagogical works related to the professional training of specialists in the maritime industry, the search system for the scientific literature of the Google Academy and electronic catalogs of the Russian State Library. Based on data analysis, the Google Academy concluded that interest in the study of marine specialists as subjects in scientific works of n and Russian-speaking scientists gradually increases from 2005 to 2017. Another situation with shipyards as subjects of scientific research: interest is not stable. By 2013, it is growing, then the number of scientific works is decreasing in 2014 and 2016 and is rapidly increasing in 2015 and 2017. The analysis of the results of the search results in the Russian State Library shows a decrease in the number of solid scientific works (dissertations and monographs) concerning the training of specialists in the maritime industry from 2005 to 2017. The problems of professional training of specialists in the maritime industry, which were researched in dissertations of Russian scientists in the field of pedagogical sciences: formation of the physical culture of future marine specialists (V. Y. Fadeev, R. A. Magomadov, O. P. Sharin), were distinguished; formation of information and computer, information and communication readiness of future marine specialists (V. V. Fadeeva, E. B. Skachkov); development of citizenship (I. V. Chernikova, P. V. Timchenko); development of professional experience (V. M. Dulin); competent approach in professional training of specialists in the maritime industry (M. A. Repin, D. G. Korneev), in particular the formation of language competence (L. G. Stupina, E. V. Cybulska); continuous vocational training (V. P. Efentiev, S. A. Lutkov); mathematical preparation (Y. A. Velichko).

Key words: analysis of scientific works, professional training, marine specialists, Russian experience.

УДК 33.1-452

Вікторія ГАЛУЩЕНКО

кандидат педагогічних наук, доцент,

*доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації Державного закладу
«Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К.Д.Ушинського»,*

м. Одеса, Україна

e-mail: victoria.galushchenko@ukr.net

**ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ КОРЕКЦІЙНО-ЛОГОПЕДИЧНОЇ РОБОТИ
З РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОЇ ЛЕКСИКИ У ДІТЕЙ ІЗ ЗНМ**

Статтю присвячено проблемі вивчення лексичної сторони мовлення дітей із загальним недорозвиненням мовлення. Зокрема, увагу зосереджено на вивченні стану емотивної лексики у дошкільників з даною патологією. Описані особливості лексики, що виражають емоції дітей із ЗНМ, запропоновані методичні прийоми, спрямовані на активізацію слів-емотивів в мовленні дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення. Визначено та розкрито основні шляхи оптимізації емоційної лексики та значення корекційно-логопедичної роботи за основними напрямками.

Ключові слова: лексика, емотивність, шляхи оптимізації, загальне недорозвинення мовлення.

На сучасному етапі розвитку суспільства кількість дітей, які мають мовленнєві порушення збільшилася порівняно з попереднім десятиліттям і має тенденцію до подальшого зростання. Тому завдання розвитку мовлення дітей – одне з найважливіших задач сьогодення. Постає проблема вирішення саме організаційно-методичних питань, пов'язаних з підготовкою дітей до школи. Особливо важливим є розробка спеціальних методичних систем, що враховують складність і неоднорідність контингенту дітей з вадами мовлення в дитячих дошкільних установах. Виникає необхідність здійснення індивідуалізованого більш диференційованого корекційного впливу, удосконалення методичних розробок, застосування ін-

новаційних технологій, а також впровадження тенденції оновлення змісту освіти (А. Богуш [1], М. Шеремет [9]). Перш за все це стосується дітей із загальним недорозвиненням мовлення, що складають більшість спеціалізованих дитячих садочків для дітей з порушеннями мовлення.

Незважаючи на наявний досвід і значну кількість робіт, присвячених проблемі усунення загального недорозвинення мовлення (ЗНМ), визначається потреба удосконалення корекційно-логопедичної роботи шляхом впровадження та застосування конкретних методичних розробок, вдосконалення та оптимізацію нових технологій і методик, що дозволяють максимально наблизити мовленнєвий розвиток дітей із ЗНМ до показників